

Robert Muczynski: Duók fuvolára és klarinétra (átdolgozta fuvolára és altfuvolára)

Partos Dorka Éva, Varga Lilla Zsófia

Közel két éve indult el a közös munka kamaraformációként. Herman Beefink kortárs zeneszerző hatására, kezdtünk el a fuvola váltóhangszereivel nagyobb érdeklődéssel, és részletességgel foglalkozni. Mint ismeretes, a modern fuvolát 1847-ben szabadalmaztatta Theobald Böhm. Fuvolisták körében közzismert tény, hogy a modern hangszerek mechanikáját ő fejlesztette ki, azonban érdekes információ lehet az is, hogy a viszonylag ritkábban használt altfuvolát is ő készítette el, és nagy rajongója maradt. Sajnálatos, hogy kifejezetten kevés darab íródott erre a hangszerre. Zenekari hangszerelésben felhasználta Igor Sztravinszkij, Maurice Ravel, Dimitrij Sosztakovics, de találkozhatunk vele az alkalmazott zenében is, például a Gyűrűk ura filmzenéjében Howard Shore kompozícióiban.

Duó, fuvolára és altfuvolára, nem sűrűn fordul elő a fuvolarepertoárban.

Ezt a tényt figyelembe véve kezdtük el a kutatásunkat, hogy mely hangszerek hangszíne és hangtartománya hasonlít leginkább az altfuvoláéhoz. A fenti kritériumokra a megoldást a klarinétban találtuk meg és e hangszer irodalma kapcsán találkoztunk Robert Muczynski munkásságával.

Robert Muczynski (1929- 2010), lengyel-amerikai zeneszerző. Chicago-ban született. Zongorát és zeneszerzést tanult, szóló zongoradarabjai mellett azonban életművének jelentős hányadát kislétszámú kamaradarabjai teszik ki, azon belül szívesen írt fafúvós hangszerekre. Leggyakrabban játszott művei azóta is a Sonata fuvolára és zongorára (1961), a Sonata altszaxofonra és zongorára (1970) és a Time Pieces klarinétra és zongorára (1984). Az 1960-as években Arizonába költözött, ahol az állami egyetemen tanított zeneszerzést, majd 1988-as nyugdíjazását követően is ott élt élettársával, a dokumentumfilm készítő Harry Atwooddal. Művei a XX. századi Amerikára jellemző neoklasszicista stílusban íródtak, némi romantikával fűszerezve. Elmondható, hogy darabjaiban gyakran megjelennek, a New Orleans-i jazz-re emlékeztető ritmikák, ütemmutatók sűrű váltakozása, virtuóz skálafutamok, pregnáns, összetett ritmusképletek. Fafúvós- zongora felállás esetén előszeretettel kezd tételt a fúvós hangszer hosszú, több soros, melankolikus bevezetőjével.

A közös projektünkben a kiválasztott darab, Duók fuvolára és klarinétra Op. 34 című műve 1973-ban született. A forrásul használt műjegyzékben két változat is szerepel, Op. 34a jelzéssel Duók két fuvolára, valamint Op. 34b jelzéssel Duók fuvolára és klarinétra címmel. Mivel mindkét változat ugyanarra az évre tehető, így csak a számozásból lehetett következtetni, hogy a két fuvolás változat született meg korábban. Munkánk alapjául mi az Op. 34b, klarinétos változatot használtuk.

Muczynski B-klarinétot használt, az altfuvola pedig G-hangolású, ezért a transzponálást XXI. század lehetőségeit kihasználva, elektronikus módon a MuseScore 3 nevű alkalmazás segítségével készítettük. A program adta lehetőségekből elindulva, az eredeti kotta szólamai úgy lettek begépelve, hogy az alapbeállításban már két fuvolaként jelenjen meg a hangszerelés. Ezt követően lett a klarinét szólam egy kis terccel feljebb emelve. Hangszerelés tekintetében bizonyos változtatásokat azonban így is szükségesnek láttunk. Mivel a klarinétnak és az altfuvolának viszonylag hasonló a hangterjedelme, azonban az altfuvola alsóbb regiszterben optimálisabban szól. Feljebb fénytelenné, élessé válik a hangja, így több frázist lejjebb helyeztünk egy oktávval. Később azonban hangszertechnikai okokból, az optimálisabb hangzás végett, ezt a változtatást elvetettük.

A darab, a változatunkban is hat, viszonylag rövid tételből áll. Mindegyikben különböző és igen szélsőséges karaktereket tudunk bemutatni. A zeneszerző a teljes hangterjedelmét kihasználja a hangszernek. Minden regiszterben megjelennek fontos motívumok. Játszik a szólamok összefonódásával és az igen kontrasztos ellenpontokkal; kedveli a polimetriát, és gyakran alkalmazza is. Minél inkább kihasználva a két hangszer adta lehetőségeket, a határokat feszegetve. Az átdolgozásban ezeket, az eredeti darabban is fontos erényeket, sikerült megtartanunk.

Az első tétel a zeneirodalomban leginkább jellemző szerkesztésimód szerint íródott, a felső szólamban van a mozgó dallam, míg a mélyebb, alsó szólam a tartott hangokkal a kíséretet biztosítja. Ezt a felépítést a szerző tétel közepén megváltoztatja. Az addig emelkedő, jelen esetben altfuvola által játszott dallam átveszi a fuvola szólamának addigi motívumát. Egy kérdés válasz jellegű hangszerpárbeszéd indul, mindezzel egyidőben pedig a fuvola dallama ereszkedni kezd. A tétel végére a két hangszer egymás komfortregiszterébe vándorol.

A feldolgozásunkban a második tétel abban a regiszterfelosztásban folytatódik, amelyben az első lezár. Az eredeti műnek megfelelően, az allegro risoluto tétel 5/8-os és a 2/8-os ütemmutató váltásokkal indul. A hangsúlyokkal és szünetekkel, valamint a tétel közepén megjelenő 4/8-os ütempárral „sűrűbbé” teszi a hangzást. (Ezzel a korábban már említett jazz hatást éri el a zeneszerző.)

A moderato jelzésű harmadik tételben a lüktetés monoton ringatásra emlékeztet. A fuvola kezdő motívumának karakterét, az altfuvola viszi végig a tétel során. A felső szólam, a monotonitásból próbál kitörni azzal, hogy oktávokat ugrik át, és tempót vált. Ezzel élesíti ki a két szólam közötti kontrasztot. A tétel végére, grandiózus hatást vált ki a piano befejezés, a feszültséget keltő kvint zárlattal.

Az Allegro ma non troppo jelzésű negyedik tétel Muczynski-re jellemző pregnáns ritmussal indul. A két hangszer egy oktáv különbséggel játssza ugyanazt a dallamot több, mint tíz ütemen keresztül. Ezt követően, az előző tételekben is alkalmazott kérdés-válasz viszonyrendszer kerül előtérbe, hullámozva a két szólam között. Egy meglepő szerepcserét követően, a középrészt polimetriával színesíti a zeneszerző.

Az Andante molto tételben kapja a legnagyobb hangsúlyt az idő. A szabályos lüktetés és a rubato játékmód közti kontrasztot szélsőségesen élesíti ki, az összes rendelkezésre álló eszközt felhasználva. Munkafolyamatunk során minden tétel saját történetet kapott („A növekedés”, „A gyász”, „Az örület”). Ellenben ehhez a tételhez egy konkrét festmény, Salvador Dalí: Elfolyó idő című képe adott inspirációt. Lehetnek olyan helyzetek, amikor azt érezzük, hogy szaladnak a pillanatok, vagy épp ellenkezőleg, elnyúlik az idő, annak ellenére, hogy az óra szabályos kattogásával próbáljuk keretek közé szorítani.

Az utolsó, hatodik tétel, allegro tempójelzésű. A tétel közben a motívumok pianoról indulnak el, majd folyamatos creschendálással jutnak el a fortéig csupán néhány ütem alatt. Az eltolt hangsúlyok, a regiszterbeli különbségek, és szerepek cseréi összefoglalják, és mint egy finálé bemutatják az előző tételekben már részletesebben kidolgozott karaktereket. A fuvola teljes hangterjedelmét használja a zeneszerző, az egy vonalas C-től, a négy vonalas C-ig. A darab oktávmenettel, majd egy, a korábbi lassú tételekre jellemző, tartott hanggal zárul.

A közös érdeklődésen kívül, a másik nagy löketet a projekthez kamaratanárunk, dr. Váradi Marianna tanárnő, a művészeti kar adjunktusa adta. Gyakorló operaénekesnőként tanácsait a pódiumi jelenlétről, a tudatos testhasználatról, nem csak közös munkánk során, hanem szólistaként is követjük. Az a szemlélet, amit személye inspirált, döntően hatott munkánkra.